

برنامہ ریزی کاری اراضی بلالہ دیر مدیریت بحران

سید ہشید حسینی

محدثہ قدیری

رسالتش نوین، ۱۳۹۸

سرشناسه	: کدیری، محدثه، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور	: برنامه‌ریزی کاربری اراضی با تأکید بر مدیریت بحران/ تألیف سید بهشید حسینی محدثه کدیری.
مشخصات نشر	: تهران: رسالت نوین، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ ص.؛ تصویر: ۲۱/۵×۱۴/۵، بزم.
شابک	: 978-600-8988-44-1
وضعیت فهرست نویسی	: فهرست شده
موضوع	: کاربری زمین‌های شهری -- ایران
موضوع ۶	: Land use, Urban -- Iran
موضوع ۷	: کاربری زمین‌های شهری -- ایران -- سنجش از دور
موضوع ۸	: Land use, Urban -- Remote sensing -- Iran
موضوع ۹	: شهرسازی -- ایران -- تعیین محل
موضوع ۱۰	: City planning -- Location -- Iran
موضوع ۱۱	: مدیریت بحران -- ایران -- اثر زلزله
موضوع ۱۲	: Crisis management -- Iran -- Earthquake effect
موضوع ۱۳	: مدیریت بحران -- ایران -- برنامه‌ریزی
موضوع ۱۴	: Crisis management -- Planning -- Iran
موضوع ۱۵	: شهرسازی -- برنامه‌ریزی
موضوع ۱۶	: City planning -- Recas
شناسه افزوده	: حسینی، سید بهشید، ۱۳۹۱
رده بندی کنگره	: HT1۴۹
رده بندی دیویی	: ۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۱۵۵۲۸

تهران. خیابان شهید مطهری، شماره ۴۹۲، طبقه سوم
تلفن: ۰۹۰۲۱۳۰۹۱۳۱ | Email: nli@nli.ir

برنامه‌ریزی کاربری اراضی با تأکید بر مدیریت بحران

سید بهشید حسینی، محدثه کدیری

طرح جلد: مسعود عیسی‌زاده اطاقت‌رایی

صفحه‌آرایی: حمیدرضا یعقوب‌زاده

ناشر: رسالت نوین

لیتوگرافی: فیلم گرافیک

چاپ: پیمان توان‌دیش

صحافی: ولیعصر

چاپ اول: تهران، ۱۳۹۸

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۸۸-۴۴-۱

قیمت ۳۵۰۰۰ تومان

فهرست

۹	دیباچه.....
۱۳	فصل اول: جایگاه برنامه‌ریزی کاربری اراضی در مدیریت بحران.....
۱۳	مقدمه.....
۱۴	بخش اول: درآمدی بر مفهوم مدیریت بحران.....
۱۴	بحران.....
۱۶	مدیریت بحران.....
۱۷	بخش دوم: نقش برنامه‌ریزی شهری در کاهش آسیب‌پذیری شهرها.....
۱۷	برنامه‌ریزی شهری و آسیب‌پذیری شهرها.....
۱۸	مراحل برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری برای مقابله با آسیب‌های ناشی از زلزله.....
۲۰	عوامل مؤثر در آسیب‌پذیری شهر.....
۵۳	فصل دوم: ارزیابی مناسبت زمین، روشی مناسب در مکان‌یابی کاربری‌های شاخص.....

۵۳	درآمدی بر روش ارزیابی مناسبت زمین
۵۵	ضرورت استفاده از ارزیابی مناسبت زمین
۵۶	جایگاه ارزیابی مناسبت زمین در برنامه‌ریزی کاربری زمین
۵۷	اهداف ارزیابی مناسبت زمین
۵۷	تبیین روش ارزیابی مناسبت زمین
۵۸	ساختار FAO در مورد طبقه‌بندی مناسبت زمین
۶۱	عرايند ارزیابی مناسبت زمین
۶۲	مفهوم‌های مورد بررسی در ارزیابی مناسبت زمین
۶۷	فصل سوم: تاب‌آوری شهری
۶۷	درآمدی بر مفهوم تاب‌آوری شهری
۷۱	تبیین مفهوم تاب‌آوری شهری
۷۴	رویکردهای تاب‌آوری شهری
۷۶	شاخص‌های تاب‌آوری شهری
۸۱	فصل چهارم: بررسی تجارب کشورهای مختلف در زمینه مدیریت بحران
۸۱	بررسی نمونه‌هایی از تجارب جهانی
۸۱	کشور ژاپن
۸۳	کشور ایتالیا
۸۴	کشور آمریکا
۸۵	کشور مکزیک
۸۷	فصل پنجم: شناخت راهبردی محله باغ‌ملی
۸۷	مقدمه
۸۸	معرفی منطقه ۱۲
۹۰	جایگاه منطقه ۱۲ در طرح جامع تهران ۱۳۸۵
۹۱	عوامل موثر در آسیب‌پذیری محدوده
۹۱	وضعیت توپوگرافی و زمین‌شناسی

۹۵	گسل
۹۶	تراکم
۹۸	نحوه قرارگیری زیرساخت‌های شهری
۹۹	وضعیت فیزیکی و کالبدی ابنیه
۱۰۰	ساختار فضایی
۱۰۲	موقعیت مکانی کاربری‌های شهری
۱۰۶	موقعیت مکانی کاربری‌های شاخص
۱۱۳	کاربری‌های غیرقابل تغییر
۱۱۴	پهنه‌بندی آسپدیر، محله در برابر زلزله
۱۱۹	فصل ششم: مکان‌یابی کاربری‌های شاخص در محله باغ‌ملی
۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	بخش اول: روش‌های مکان‌یابی
۱۲۰	تعیین معیارهای مکان‌یابی کاربری‌های شاخص
۱۲۳	تعیین لایه‌های مورد نیاز در محیط GIS
۱۲۳	طبقه‌بندی معیارها
۱۲۴	وزن‌دهی به معیارها
۱۲۶	تولید نقشه‌های مکان‌یابی
۱۲۶	انطباق الگوی بهینه پهنه‌بندی با وضع موجود
۱۲۶	بخش دوم: مکان‌یابی کاربری‌های شاخص در محدوده مطالعاتی
۱۲۷	مکان‌یابی کاربری‌های شاخص با رویکرد زلزله
۱۳۰	مکان‌یابی کاربری‌های درمانی
۱۳۲	مکان‌یابی کاربری‌های آموزشی
۱۳۳	مکان‌یابی فضاهای سبز و باز
۱۳۵	مکان‌یابی کاربری‌های تجاری
۱۳۷	مکان‌یابی مخازن سوخت برای فصل سرما

۸ ■ برنامه‌ریزی کاربری اراضی با تأکید بر مدیریت بحران

- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کاربری‌های شاخص در وضع موجود..... ۱۳۷
- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کاربری‌های درمانی..... ۱۳۷
- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کاربری‌های آموزشی..... ۱۳۹
- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری فضاهای سبز و باز..... ۱۳۹
- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کاربری‌های خدمات پشتیبانی..... ۱۴۰
- عمل، مفتح: ارائه الگوی بهینه مدیریت بحران..... ۱۴۳
- ارائه الگوی بهینه مدیریت بحران محله‌ی باغ‌ملی در شرایط زلزله..... ۱۴۳
- منابع..... ۱۵۳

دیباچه

از بدو پیدایش شهرنشینی و زمان حال، علی‌رغم تمام تغییرات ساختاری، شهر همواره با واقعیت‌هایی روبه‌رو بوده است که به آن مخاطرات طبیعی قلمداد می‌شوند. در این میان زلزله یکی از مهم‌ترین و ویران‌گرترین مخاطراتی است که بشر تاکنون موفق به دستیابی دانش فنی مهار آن نگردیده است. در این شرایط لزوم یافتن راه‌هایی برای کاهش آسیب‌ها و خطرات زلزله بیش از پیش مورد توجه قرار می‌گیرد.

بررسی میزان آسیب‌ها و صدمات ناشی از زلزله در شهرها در بسیاری از موارد حاکی از آن است که درصد بالایی از صدمات به طور مستقیم و غیرمستقیم به وضعیت نامطلوب برنامه‌ریزی و شناسایی و کاهش خطرات شهری مربوط می‌شود. در واقع می‌توان گفت علل عمده آسیب‌ها و تلفات ناشی از زلزله را علاوه بر بی‌توجهی و سهل‌انگاری در رعایت استانداردهای ایمنی سازه‌ها، در فقدان مدیریت بحران، آموزش به شهروندان، اصول، برنامه‌ها و طرح‌های شهرسازی مناسب نیز باید جستجو کرد. یکی از جنبه‌های مؤثر در جهت کاهش آسیب‌پذیری مناطق شهری در برابر خطر زلزله، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری به عنوان هسته اصلی برنامه‌ریزی شهری

است. در برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری می‌توان با وارد کردن موضوع ایمنی در مکان‌یابی کاربری‌ها، انعطاف‌پذیری مناطق شهری را در برابر خطر زلزله افزایش داد. در واقع در محیط شهری اگر کاربری‌ها به نحوی مکان‌یابی شوند که در برابر زلزله حداقل آسیب‌پذیری را داشته باشند، می‌توان انتظار داشت که مدیریت محدوده زلزله‌زده به اسطه تخریب کالبدی ناچیز، امری سهل‌الوصول‌تر باشد. از آنجایی که لازمه تحقق این امر (قرارگیری هر کاربری در موقعیت بهینه خود)، بازسازی مجدد کل محدوده است؛ در اصل تنها می‌توان در تعیین موقعیت مکانی کاربری‌های شهرهای جدید آن را اجرا نمود و در مورد شهرهای موجود تنها به ارائه یک نقشه کاربری اراضی پیشنهادی که ضمانت اجرایی و توانایی را ندارد اکتفا نمود. از این رو به نظر می‌رسد نمی‌توان از این امر به عنوان راه‌حلی اجرایی در شهرهای موجود استفاده کرد. برخی از کاربری‌ها در شهرها وجود دارند که نقش بسیار حساسی در آسیب‌پذیری در برابر زلزله داشته و می‌توان پس از زلزله به کمک آن‌ها محدوده آسیب‌دیده را مدیریت کرد (و همچنین از آن جهت که حیات عمل‌کردی بافت شهری به آن‌ها وابسته است، پویایی بافت تا حد زیادی تحت تأثیر آن‌هاست و آسیب‌پذیری آن‌ها موجب اختلال قابل توجهی در فعالیت و عمل‌کرد می‌شود؛ از اهمیت بیش‌تر نسبت به کاربری‌های دیگر برخوردارند). از این کاربری‌ها، به عنوان کاربری‌های شاخص در زمینه مدیریت بحران یاد می‌شود. می‌توان با مکان‌یابی صحیح و رعایت استانداردهای سازشی، آسیب‌پذیری این کاربری‌ها در برابر زلزله را تا حد ممکن کاهش داد و در نتیجه درجه ایمنی شهر در برابر زلزله را افزایش داد و از آن‌ها جهت مدیریت بافت آسیب‌دیده استفاده نمود. با توجه به تعداد کم‌تر این کاربری‌ها نسبت به کل کاربری‌های شهری، در شهرهای موجود اصلاح موقعیت فعلی و یا تغییر مکان هر یک از کاربری‌های شاخص جهت قرارگیری در موقعیت مکانی بهینه خود، امری امکان‌پذیر است.

در کتاب حاضر تحت عنوان «برنامه‌ریزی کاربری اراضی با تأکید بر مدیریت بحران»، سعی شده است با بررسی معیارهای ارائه شده در کتب و مقالات علمی مختلف ضوابط مکان‌یابی کاربری‌های ویژه را ارائه داد. سپس هریک از کاربری‌های شاخص را بر اساس ضوابط تدوین شده آن به کمک نرم‌افزار GIS، در محدوده مطالعاتی مکان‌یابی نمود و پس از آن با همپوشانی لایه محل قرارگیری وضع موجود هریک از کاربری‌های شاخص و پهنه‌بندی مکان بهینه قرارگیری هر کاربری، ضمن ارزیابی میزان مطابقت مکانی هریک از این کاربری‌های شاخص در وضع موجود، به تغییر مکان آن پس از بررسی هر کاربری که موقعیت فعلی آنها با شرایط بهینه همپوشانی ندارد؛ پرداخت و در نهایت در قالب یک نقشه الگوی بهینه قرارگیری کاربری‌های شاخص را ارائه داد.

سید بهشید حسینی

محدثه قدیری

بهار ۱۳۹۸